

MacArthur obsodil zunanjo intervencijo v Koreji

Izjavil je, da je namen uničenje zaveznih sil. Bojazen pred raztegnitvijo vojne. Ameriške in britske čete v defenzivi

Tokio. — General MacArthur, vrhovni poveljnik zaveznih sil v Koreji, je objavil izjavo z ostro obsodbo "zunanje" komunistične intervencije. Označil jo je za najodurnejši prestopki v zgodovini in naglasil, da je premikanje vojaških čet iz Mandžurije v Korejo resna mednarodna značilnost.

General pravi v izjavi, da so "zunanji" komunisti brez obvestila prekoračili reko Yulu, ki tvori mejo med severno Korejo in Mandžurijo, in koncentrirali ogromno oboroženo silo na zaščitenem kitajskem ozemlju. Namen je uničenje zaveznih sil v Koreji.

"Vojaški položaj čet Združenih narodov v zapadnem sektorju severne Koreje je zadostno stabiliziran," pravi MacArthur v svoji izjavi. "Vojna v Koreji je bila v praktičnem smislu končana z zajetjem sovražnih sil na severni strani Pjongjanga in okupacijo vzhodnega korejskega obzolja. Enote severnokorejske armade so bile razpršene, potem pa je zunanja intervencija nastavila past našim silam, da jih uniči."

MacArthurjeva izjava je prvo njegovo priznanje intervencije kitajskih komunističnih čet v korejski vojni. Ta vključuje trditve, da sta najmanj dve kitajski diviziji v akciji na korejski fronti.

Krog, ki imajo tesne zveze z MacArthurjem, pravijo, da bo odgovor kitajske komunistične vlade na obdolžitve generala morda odločil izid vojne v Koreji. Bojazna je pred raztegnitvijo vojne. Doznava se, da bo ameriška delegacija pri Združenih narodih obvestila varnostni svet o MacArthurjevih obdolžitvah in obsodbi kitajske intervencije v Koreji.

Seoul, Koreja. — Kitajske komunistične čete so začele ofen-

zivo proti ameriškim in britskim silam, ki držijo linijo ob reki Čongčon v severozapadni Koreji. Prodrle so že več milijonov čez reko.

Poveljstvo prvega ameriškega armadnega zbora poroča, da se je ofenziva pričela v nedeljo zjutraj in da se nadaljuje. Enote 24. ameriške pehotne divizije so se morale umakniti s pozicij na levi strani reke Čongčon.

Sovražne sile so naskočile tudi pozicije britskih čet in jih poglnele v beg. Zasedle so Pakčon, strateško mesto na severni strani reke Čongčon, osem milijonov severno od Sinanja. Poročilo pravi, da imajo kitajske čete ruske tanke, topove in drugo orožje.

Možnost je, da bo ameriška vlada naslovila svarilo komunistični Kitajski, da bodo ameriška letala razdejala električne centrale in druge naprave ob reki Yalu, ako bo poslala nadaljnje čete v severno Korejo. Te centrale dovajajo električno silo mandžurskim mestom in naselbinam na drugi strani meje.

Rusi objavili kitajsko deklaracijo

Kritika ameriške intervencije v Koreji

Moskva. — Vsi tukajšnji listi so objavili deklaracijo kitajske komunistične stranke in 10 drugih organizacij, ki so objubile vso pomoč onim, ki se prostovoljno odločijo za odpor proti ameriškim silam v Koreji, obrambo svojih domov in dežele.

Deklaracija naglašja, da je namen Amerike invazija Kitajske in da mora slednja v interesu lastne obrambe pomagati severni Koreji. Obramba Koreje je povezana z obrambo Kitajske.

Možnost je, da bo Sovjetska unija objavila važno proklamacijo v zvezi z njeno politiko na predvečer proslav 33-letnice boljševiške revolucije. Lani je G. Malenkov, član Politbiroja dejal v svojem govoru, da bo izbruh tretje svetovne vojne zdobil kapitalistični sistem.

Pravda, glasilo komunistične stranke, Izvestija, glasilo sovjetske vlade, in drugi ruski listi so objavili deklaracijo kitajske komunistične stranke brez komentarja. Ta vsebuje obdolžitve, "da Amerika posnema Japonsko, ki je najprej invadirala Korejo in potem Kitajsko. Glavni namen ameriške agresije v Koreji je isti kot je bil japonske agresije — okupacija Koreje in potem Kitajske. Kitajsko ljudstvo mora pomagati severni Koreji v svojem lastnem interesu. Ameriški imperialisti hočejo utopiti ves svet v krvi, da zadostijo svoji brezmejni požrečnosti."

Proslave boljševiške revolucije bodo v obliki vojaških parad v Moskvi. Glavno mesto Sovjetske unije se je že okrasilo z zastavami in pripravilo za proslave.

garancije, da bo dobila vojaško pomoč. "Taka garancija je potrebna," je dejal. "Nemčija ne sme ostati osamljena, ker se nit mrzle vojne med vzhodom in zapadom razteza po njenem osrčju."

Seelos je poudaril, da bi zapadne države lahko storile več za ojačanje demokratičnih sil v Nemčiji.

V Seattlu so zvišali najemnine

Najbolj so prizadete delavske družine

Seattle, Wash. (FP). — Tukajšnji lastniki stanovanjskih hiš so dobili zagotovilo, da bodo lahko povišali najemnine 15% po novem letu. To pravico jim je dal lokalni najemniški posvetovalni odbor.

Četudi je bil namen novega odloka, da se pomaga malim lastnikom hiš, so se brž koristili tudi lastniki večjih hiš s tem, da so takoj zvišali najemnine za povprečno \$5.32 mesečno.

S tem odlokom se je sprostil divje navijanje najemnin, kar je velik udarec zlasti za delavske družine. Izgleda, da bo vlada v kongresu zahtevala podaljšanje in upostavitve kontrole najemnin za vso deželo.

Obramba zamorskih žrtev v Virginiji

New York—Organizacija Virginia Committee je sklicala javni shod v znak protesta proti obsojiti sedem zamorskih žrtev na smrt v Martinsvillu, Virginia. Shod bo 15. nov. v Richmondu, Va. Za žrtve se je zavzel tudi Kongres civilnih pravic. Sedmorica mladih zamorcev je bila obsojena v smrt na obtožbo posilstva, četudi je bila evidenca šepava. Usmrtitev se ima izvršiti dne 17. nov. in 20. nov. Sodna obravnava se je vršila na skrajno pristranski podlagi, ki je jasno kazala plemenske diskriminacije. Organizacije za obrambo žrtev si prizadevajo, da izposlušajo novo obravnavo.

Tekstilni delavci zmagali v Italiji

Rim (ALN). — Stavka 650,000 tekstilnih delavcev, ki je bila oklicana 1. novembra, je bila preklicana potem, ko so delodajalci ugodili zahtevam unije za izboljšanje delavskih razmer in za višje mezde.

FRANCOSKE ČETE SE UMAKNILE IZ TRDNJAVE

Rebelne nacionalistične sile se bližajo Hanoju

Saigon, Indokina. — Francoske čete so se morale pod pritiskom rebelnih nacionalističnih sil umakniti iz vojaške trdnjave pri Hoabinhu, 31 milijonov južno od Hanoja, glavnega mesta province Tonkin v severnem delu Indokine.

Evakuacija francoskih čet je bila odrejena v nedeljo. Hoabinh leži ob Črni reki, glavnem pritoku Rdeče reke. Ob slednji reki so bogata rižna polja.

Besednik francoske armade je priznal, da rebelne sile ogrožajo druge kraje ob Rdeči reki. Približale so se Hadongu in Phulyju, cestnemu in železniškemu križišču, 35 milijonov južno od Hanoja. Francoska armada okrog 150,000 vojakov je že pet let zavojevana v bitkah z rebelnimi silami, katerih poveljnik je Ho Cimin. V zadnjih tednih je dobila težke udarce. Rebelne sile se bore za odcepitev Indokine od Francije in neodvisnost.

Francoska armada, ki dobiva ameriška bojna letala, tanke, topove in drugo orožje, ne more zadržati gibanja za neodvisnost. Prejšnji teden so rebelne sile okupirale francosko vojaško trdnjavo pri Laokaju. Te kontrolirajo sedaj dolg pas ozemlja med Indokino in komunistično Kitajsko.

Možnost je, da se bodo morale francoske čete umakniti iz Hanoja. Poročilo pravi, da se v bližini zbira rebelna sila in pripravljata za napad na Hanoj.

Rebelne sile so koncentrirane tudi pri Čapi, francoski vojaški trdnjavi. Prejšnji teden so zasedle strateške pozicije v hribih v bližini trdnjave.

Francoska armada je v zadnjih tednih izgubila več tisoč vojakov v bitkah z rebelnimi silami. Cimin ima redno armado okrog 80,000 vojakov in gerilsko silo čez 100,000 mož.

Armada plačuje visoke cene za živila

Senator Malone oplazil poljedelski department

Washington, D. C. — "Armada plačuje inflacijske cene, ko kupuje maslo, jajca in sir na odprtih tržiščih, dočim poljedelski department kupuje ista živila in jih pošilja v skladišča," je rekel senator Malone, republikanec iz Nevade.

Poljedelski department kupuje živila na podlagi v kongresu sprejetih zakonov, ki jamčijo subvencije farmerjem v oddajanju prejšnjih pridelkov. Ti se gradijo v skladiščih departmenta. Da se jih iznebi, jih department poklanja tujim državam in ameriškim dobredelnim organizacijam.

Malone je na sestanku s časniki obdolžil poljedelskega tajnika Brannana, da prezira določbo zakona, ki mu daje oblast do dostavljanja prejšnjih živil armadi, mornarici in letalski sili. Dejale je, da Commodity Credit Corp., agencija poljedelskega departmenta, katera kupuje prejšnja živila, drži v skladiščih 192,000,000 funtov masla, 115,000,000 funtov sira in 170,000,000 funtov posušenih jajc.

"V zadnjih štirih tednih je armada morala plačati inflacijske cene, ko je kupila več milijonov funtov masla, sira in jajc na odprtih tržiščih," je dejal Malone. "To je nadaljnja demonstracija bedaste politike poljedelskega departmenta in Trumanove administracije. Poleg masla, sira in jajc drži department v skladiščih 315,000,000 bušljev pšenice in 229,000,000 bušljev koruze. Plaćevanje visokih cen za živila, katera dobiva armada, je dokaz nesmiselnega zapravljanja denarja ameriških davkoplačevalcev."

Skupščina preklicala bojkotiranje Španije

Sprejeta resolucija razveljavila priporočila za odpoklic poslanikov iz Madrida. Velika Britanija, Francija, Norveška in Danska naglasile opozicijo proti režimu diktatorja Franca

New York. — Generalna skupščina Združenih narodov je preklicala štiriletno diplomatično bojkotiranje fašistične Španije z 38 proti desetim glasovom; dvanaest držav se je vzdržalo glasovanja.

Sprejeta resolucija je razveljavila priporočila skupščine za odpoklic poslanikov in drugih diplomatov iz Madrida. To pomeni, da bo vsaka država v okviru Združenih narodov lahko sama odločala o odnošjih s fašistično Španijo. Preklicana je bila tudi resolucija, ki je prepovedovala sprejetje Španije v agencije Združenih narodov. Ta je bila sprejeta 1. 1946.

Skupščina ni preklicala resolucije, ki zabranjuje vstop Španiji v organizacijo Združenih narodov in ne apel, ki je bil naslovljen španskemu ljudstvu pred štirimi leti, naj strmoglavijo fašistični režim diktatorja Franca. Ameriška delegacija, ki je 1. 1946 glasovala za diplomatično bojkotiranje Španije, je sedaj glasovala za preklic zadevne resolucije. Predsednik Truman je izjavil, da Amerika ne bo kmalu poslala poslanika v Madrid.

Domače vesti

Obisk

Chicago. — Glavni urad SNPJ je 4. nov. obiskal John Razvoza iz Spring Glena, Utah.

Nov grob na zapadu

Cle Elum, Wash. — Dne 26. okt. je po dolgi bolezni umrl v bolnišnici Anton Breznikar, član društva 371 SNPJ, star 74 let. doma iz St. Ruperta, Dolenjsko v Ameriki od 1903, delal kot tovarniški delavec in rudar po raznih krajih dežele, leta 1931 pa se je semkaj priselil. Član SNPJ je bil 40 let. Tukaj zapuščja ženo in dva sina, v Kenedalu, Wash., poročeno hčer Olgo Purcell, tri vnuke, v Oaklandu Cal., brata Johna, v starem kraju pa brata in dve sestri.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Po daljši bolezni je v Euclidu umrl Anton Skok st., star 63 let, doma iz Dan pri Divači, v Ameriki 43 let, član društva Naprej št. 5 SNPJ. Zapuščja ženo, sina, ki vodi cvetličarno, dve hčeri in tri vnuke, v starem kraju pa dve sestri. — Umrl je Joseph Gustinčič, star 71 let, doma iz vasi Tatre pri Hrušici, Notranjsko, v Ameriki 40 let, član društva Tabor št. 139 SNPJ in SDZ. Zapuščja ženo, dve hčeri, od katerih je ena poročena, brata Franka in sestro Mary Frank, v starem kraju pa sestro, ki je redovnica v samostanu v Zagrebu. — Po večletnem bolehanju je v bolnišnici umrla Barbara Stark, rojena Fudurič stara 41 let, doma od Sv. Trojice Hrvatsko. Družina ima farmo blizu Chardona. Zapuščja moža Nikolasa, tri hčere, vnukinjo, mater, dva brata in štiri sestri. — Poročilo sta se Mary Sajovic in Joseph Starin, kakor tudi Lillian Gustinčič in Bruno Petricig. — Pri družini Edward Nowinski v Euclidu so se oglašile rojenice in pustile hčerko. — John Požar z Wayne ave., naročnik Prosvete, se je podal v bolnišnico St. Vincent Charity. Prijatelji mu žele skorajšnje okrevanje.

V bolnišnici

Duluth, Minn. — V bolnišnici St. Mary je dobro prestal operacijo John Spolar, sin pionirske Spolarjeve družine iz Buhla. — Tuje je še vedno "indijansko poletje" — zelo lepi dnevi.

ker smatra vlado Franca za fašistično diktaturo.

Delegati komunističnih držav so obsodili preklic diplomatičnega bojkotiranja fašistične Španije z 38 proti desetim glasovom; dvanaest držav se je vzdržalo glasovanja.

Izgleda ni, da bo Španija prišla v zvezo atlantskih držav, v katero bi jo radi potisnili ameriški vojaški voditelji, ker štiri članice te zveze — Velika Britanija, Francija, Norveška in Danska — niso podprle resolucije. V znak protesta so se vzdržale glasovanja.

Za preklic resolucije so poleg drugih držav glasovale Amerika, Kanada, Belgija, Holandija, Luksemburška in Islandija, proti pa Sovjetska unija, Bela Rusija, Ukrajina, Čehoslovakija, Jugoslavija, Poljska, Guetemala, Urugvaj, Mehika iz Izrael.

Preklicana resolucija naglašja, "da vzpostavitev diplomatičnih odnošajev in izmenjava poslanikov s Španijo se ne smatra za odobravanje notranje in zunanje politike Francovega režima." Skoro vsi delegati, ki so glasovali za resolucijo, so v svojih govorih naglašali, da bo lahko vsaka država odločala o odnošjih med njo in fašistično Španijo.

Amerika bo pošljala vojake v Evropo

Nesporazum med obrambnimi ministri ne bo zavrl akcije

Washington, D. C. — Državni tajnik Acheson je dejal, da bo Amerika pošljala vojaške čete v Evropo, čeprav je nastal zastoj na konferenci obrambnih ministrov dvanajstih držav zaradi oboroževanja Nemčije.

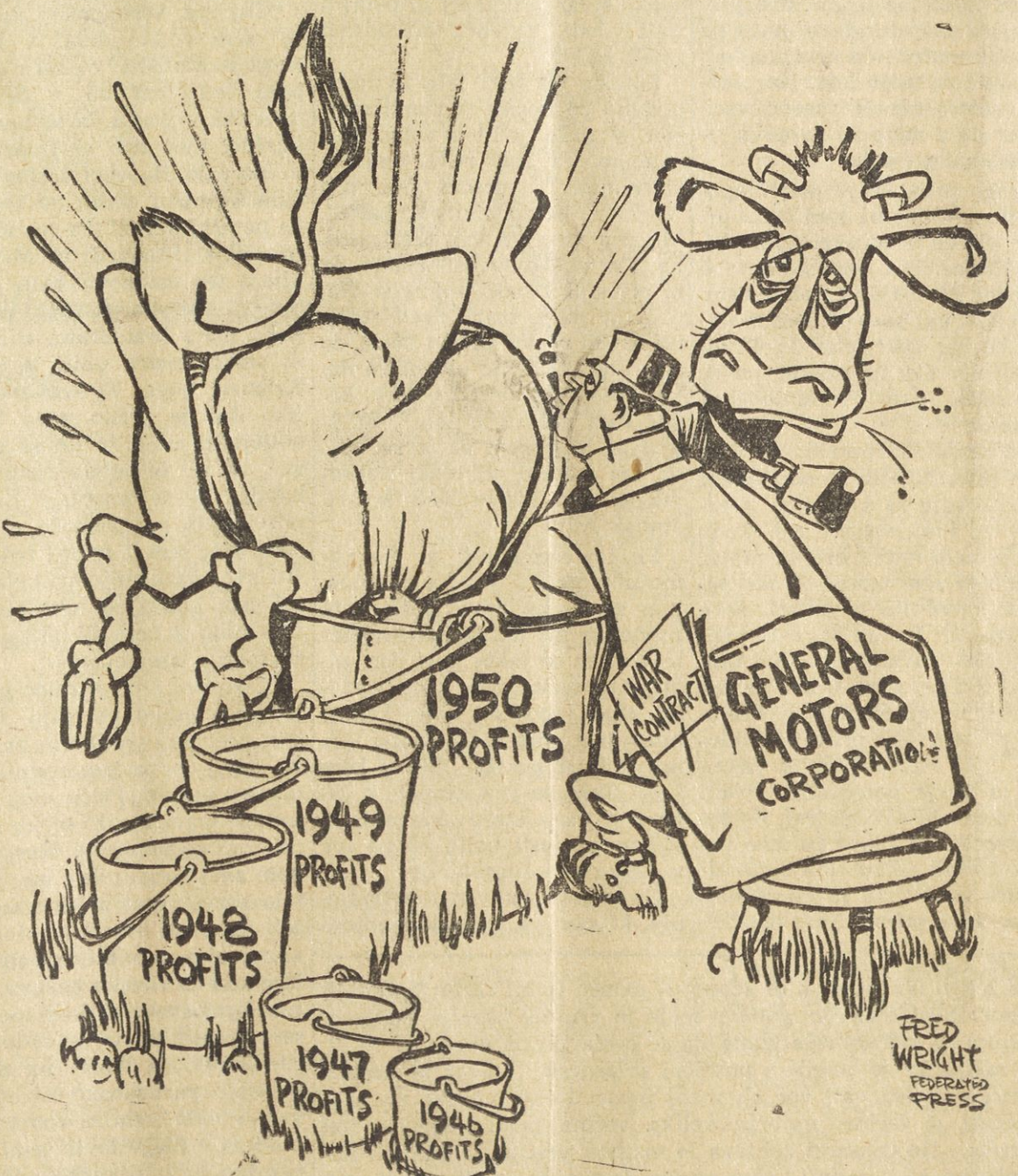
Acheson je priznal na sestanku s časniki, da se obrambni ministri niso mogli zediniti o vključitvi nemških vojaških enot v skupno armado za obrambo zapadne Evrope pred možnim ruskim sunkom. Zastoj ne bo blokiral akcije v zvezi z izvajanjem programa kolektivne zaščite. Casnikarje je Acheson opozoril na izjavo predsednika Trumanu, da bo Amerika ojačila svojo oboroženo silo v zapadni Evropi in da bodo zapadne evropske države dobile ameriško vojaško pomoč. Ta bo znašala najmanj pet milijard dolarjev.

Francija bo dobila \$2,400,000,000, čeprav se je izrekla proti amerškemu načrtu o vključitvi več nemških vojaških divizij v skupno evropsko oboroženo silo. Acheson je izjavil, da so se obrambni ministri sporazumeli o nekaterih fazah oboroževanja Nemčije, o drugih pa bodo razpravljali člani vojaškega odbora na konferenci v Londonu.

Državni tajnik je razkril, da je Francija vodila opozicijo proti ustanovitvi nemške armade, generalnega štaba in oživljenju vojnih industrij.

Podvig uposlitve v Seattlu, Wash.

Seattle, Wash. (FP)—Uposlitve delavcev v tem mestu se je v zadnjih treh mesecih znatno zvišala. Po izbruhu vojne v Koreji je oživelo delo zlasti v tovarnah za bombnike in druge vojaške priprave.

NEWS ITEM GENERAL MOTORS CORP. REPORTS PROFIT OF OVER 700 MILLION DOLLARS FOR FIRST 9 MONTHS OF 1950...

Korporacija General Motors je v prvih devetih mesecih tega leta nagrabila čez 700 milijonov dolarjev profita. Kljub temu se zvišja, češ da ne more zvišati delavske mezdne in skuša podaljšati delovni tednik s 40 na 45 ur, čemur se avtina unija CIO odločno upira.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inosebnstvo \$11.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarocnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

138

Odmev portoriškega puča

Poskušani in k sreči ponesrečeni atentat na predsednika Trumana po dveh fanatičnih portoriških nacionalistih iz New Yorka kaže, da načelnik Združenih držav ni preveč dober riziko za zavorovalne družbe ali bratske organizacije. Kaže tudi, da predsednik ni zamen tako zastražen. Toda kljub temu, da predsednik ni najvarnejši človek v državi, da je njegova služba najbolj odgovorna in težka, izpostavljena vsakovrstnim kritikam in napadom, se vendar nikdar ne manjka predsedniških aspirantov. Razlog je seveda v tem, ker prvič je to najvišja čast, katero more dežela komu podeliti, drugič ima predsednik velikansko moč — neprimerno večjo kot kateri koli današnji kronani monarh — in tretjič tudi plača ni slaba, dasi je manjša nego jo prejemale načelniki mogočnih privatnih korporacij.

Žrtve atentatov so že postali trije ameriški predsedniki — Abraham Lincoln (1865), James A. Garfield (1881) in William McKinley (1901), na dva pa se je atentat ponesrečil. Kakor je še vsem v spominu, je bil atentat storjen tudi na Franklina D. Roosevelta v Miamiu, Fla., na predvečer njegovega ustoličenja (15. febr. 1933). Kroglja je k sreči zgrešila svoj cilj, podrla in ubila poleg stoječega čikaškega župana Antona J. Cermaka. Njegove zadnje besede so bile, da rad da življenje za izvoljenega predsednika. Za deželjo je bila velika sreča, da kroglja ni zadela Roosevelta. Ta atentat na Trumana je odmev zadnjega nacionalističnega puča na Portoriki.

V predsedniški kampanji leta 1912 je v Milwaukeeju nekdo skušal ustreliti tudi Teddyja Roosevelta, katerega pa je kroglja le oprasnila.

Vse te atentate so storili maniki, na umu bolni politični fanatiki. Tudi ta dva Portoričana sigurno nista bila pri pameti, ko sta pri belem dnevu navallila na začasno Belo hišo (Blair House), gotovo misleča, da bosta prišla do predsednika Trumana! Že to kaže, da njima možgani niso nič bolj delovali kakor majhnemu otroku, odnosno, da sta bila sfanatizirana do skrajnosti in da ju je razum popolnoma zapustil. Poročila pravijo, da sta bila ne samo fanatična pristaša portoriških nacionalistov, ki so zadnji teden inscenirali revolucijo, marveč tudi — verna katoličana in zelo pobožna. Sicer pa so dobri katoličani večinoma vsi Portoričani, pod močnim vplivom Vatikana.

★ ★ ★

Atentat sta uprizorila na Trumana, češ da je on odgovoren, da Portorika še ni dobila neodvisnosti. S to zgrešeno mislijo ju je napumpala fanatična nacionalistična propaganda. S to mislijo se je zadnji teden spustila v brezploden puč tudi mala skupina nacionalističnih prenapetežev, da strmoglavijo portoriško vlado in proklamirajo neodvisno republiko. Ta upor je bil zaduščen v par dneh, kajti med prebivalstvom ni dobil odziva. Dosegel je le to, da je bilo ubitih okrog 32 oseb, nekaj več ranjenih in v par manjših mestih precej šip razbitih. Toda ker Portoričani živijo v vročem pasu, jih radi tega ne bo zeblo. Tam zime sploh ne poznajo. Poznajo večinoma le silno revščino.

O vprašanju Portorike je bilo v ameriškem tisku, zlasti v bolj-ših revijah, že nič koliko razprav. Enako tudi v kongresu, ki se od časa do časa bavi s to ameriško poseščino, ki ima status teritorija.

Zadnja leta je Portorika dobila avtonomijo, svojo lastno vlado, prej pa je bila dolga leta navadna kolonija. Kot kolonija je bila pod Španijo skoro 300 let, od 1513, od 1898 pa je pod Ameriko. Kongres ji je leta 1900 dal teritorialno vlado, sestojajo iz petih domačinov in šestih Američanov. Na pritisk Portoričanov in liberalne ameriške javnosti je po več letih kongres dovolil ustanovitev otoške zakonodajne zbornice, sestojee iz domačinov, na čelo dežele pa je postavil ameriškega guvernerja. Ta forma vlade se je obdržala do zadnjih par let.

Po vojni je kongres dal Portoričanom tudi pravico do izvolitve lastnega guvernerja, s čimer je za karibejski otok dobil popolno notranjo avtonomijo. Tako se je uresničila dolgoletna želja in zahteva Portoričanov po lastni vladi. Zadnji ameriški guverner je bil znani "newdealer" profesor Tugwell, ki je upeljal razne važne notranje reforme in Portoričanom šel zelo na roko. Njega je nasledil domačin Luis M. Marin, sedanji guverner, katerega so zadnji teden skušali strmoglaviti slepi nacionalisti. Tugwell se je o Marinovi vladi zadnje dni poveljno izrazil, češ da je liberalna in da modro vlada.

★ ★ ★

V resnici ima tudi Marinova vlada velike težave, kakor bi jih imela vsaka portoriška vlada, ne glede kako bi bila poštena, sposobna in napredna. Križ je velika revščina in zaostalost, ki deloma izvira iz stoletnega kolonializma in deloma iz preobljudenosti. Na tem otoku, ki je dolg sto milj in širok na najširšem mestu okrog 35 milj, je natrpanih čez dva milijona prebivalcev. Če bi bil otok industrializiran, bi naravno ne bilo take revščine in bi laže preživljal svoje prebivalstvo. Toda industrije je tam bore malo, težke sploh nič, ker je ne more biti, kajti ni pogojev zanjo. Ker se prebivalstvo množi kakor zajčji zarod, bi bila potrebna splošna porodna kontrola, toda o tej ni sluha, kajti ljudstvo je pod vplivom srednjeveške katoliške duhovščine, ki hoče čim več kandidatov za svoja mitična "nebesa", odnosno čim več praznovernih siromakov, katere straši s peklim in hudičem.

Glavna industrija na otoku je sladkorna, toda glavne koristi od nje ima ameriški velekapital, ki je bil vsaj do zadnjega časa in je še v veliki meri pravi gospodar Portorike. Po prehodu otoka pod ameriško oblast so ameriški denarni interesi dobili pod svojo kontrolo večinoma vso dobro zemljo, z nje izpodrinili kmete in ustanovili velike plantaže sladkorne trsa. Pod Tugwellom pa je bil sprejet zakon agrarne reforme, ki je tem interesom stopil več ali manj na prste s tem, da je omejil njih zemljiško posest. Koliko

Nekoč so z vajenci postopali kot z živino

Detroit, Mich.—Čital sem poročilo o položaju obrtniških vajencev v novi Jugoslaviji. Država skrbi, da imajo dobro hrano, osemurno delo na dan, primerno plačo in tudi dva tedna počitnic na leto.

Vajenci tudi pohajajo v strokovne in kulturnoizobraževalne zavode. Preskrbeni so tudi z obleko in zdravstveno zaščiteni. Imajo tudi dobre učitelje, da se čimprej izvežbajo za dobre obrtnike.

Ko sem prečital članek o vajencih, sem uvidel, da je nastala velikanska razlika od časa, ko sem se še jaz učil obrti. Sam pri sebi sem dejal, da sem bil 50 let prezgodaj rojen, kajti v tisti dobi, ko sem se jaz učil, se je z vajenci postopalo vse drugače, čestokrat slabše kot z živino.

Odločil sem se, da malo opišem moje vajeniško dobo. Tedaj so nas nazivali za "lerpobe". Bilo je leta 1898, ko mi je moja dobra pokojna mati naznala, da se bom šel učiti za mehanika. Kaj je pomenilo "mehanik", tedaj še nisem vedel. Tedaj sem bil v službi pri stricu Jurcu na Vrhniki. Čistil oziroma pometal sem dvorišče in čistil čevlje.

Nekega dne je prišla mati in mi reče: "Tonček, jutri bova odpotovala na Hrvaško." Tedaj mi je bilo 14 let. Z največjim veseljem sem povezal moj "puncelček" in se poslovil od strica. Z materjo sva podala na pot drugi dan zgodaj zjutraj. Iz Podlipa v Ljubljano je 28 km. V Ljubljano sva hodila peš, kajti tedaj še ni bilo izpeljane železnice Ljubljana—Vrhnika.

V Ljubljani sva zasedla vlak. Bila je moja prva vožnja na vlak. To je bilo veliko veselje! Odpeljala sva se proti Zidanemu mostu, kjer sva se preselila in zasedla vlak, ki je vozil v Zagreb. Izstopila sva na postaji v Podsusedu in se napotila peš 9 km do Samobora. Tedaj ni bilo železnice iz Podsuseda v Samobor. Ko sva dospela v Samobor, sva vprašala za Slovence Andreja Nagodeta in povedali so nama, da živi na Starogrski ulici. Nagode je bil doma iz okolice Postojnske jame, njegova žena pa iz Celja.

Mati je Nagodetu povedala, da me je pripeljala, da se bom pri njemu izučil obrti. Še sedaj vidim, kako me je mojster premeril od nog do glave, nato pa je dejal materi, da sem majhen in slabič za moja leta. Na prošnjo matere me je vseeno vzel, nakar sta z materjo naredila tisto 4-letno pogodbo.

Drugo jutro se je mati napotila domov, jaz pa sem ostal pri tujih ljudeh in na skrivnoma pretakal solze. Bal sem se, kaj bo z menoj. Mati mi je podala roko in dejala, naj bom pridem in postal bo čez štiri leta "ksel" ali pomočnik. Od tu naprej pa se je pričelo tisto "lerfantovsko" trpljenje.

Od kraja sem mislil, da bom šel v delavnico in se učil delati razno orodje za kmete in predmete za hišo, vozove itd. Toda sem se zelo motil, bridko motil! Prvo leto sem moral otroke postovati, postelje postiljati, sobe znažiti itd. Drugo leto pa sem že toliko "avanziral", da sem hranil svinje, gonil krave na pašo in v mlino čistil pod. Tretje leto pa sem šele prišel v delavnico, kjer nas je bilo 12 vajencev in štirje pomočniki. Delali smo od šeste ure zjutraj, do šeste zvečer, čestokrat pa smo vajenci morali delati celo do 9. ali 10. ure zvečer, to je bilo tedaj, kadar smo pripravljali izdelke

se ta zakon izvaja, nam ni znano — namen je bil razbitje velikih sladkornih plantaž do gotove meje in vrnitev zemlje kmetom, slednjim pa naj pomaga vlada, da se postavijo na noge.

K zaključku še beseda o politični stvarnosti. Odkar je Amerika začela zasledovati več ali manj prosvetljeno politiko napram Portoriki, je večina, najbrže velika večina proti oceptivni od Amerike. Neodvisnost zahteva le majhna peščica fanatičnih nacionalistov, ki je zadnji teden uprizorila svoj puč. (Tugwell pravi, da njih stranka ne šteje več ko dva tisoč članov.) Nasprotno se je zadnja leta razširila agitacija med Portoričani, da jim Amerika prizna status nove države Unije. Zdjaj so nekakšni polovičarski državljani. Nedvomno so Portoričani gospodarsko na boljem pod Ameriko nego bi bili kot samostojna država. Od Amerike so že prejeli lepe milijone v obliki subvencij, kakor imajo tudi razne trgovinske ter naseljevalne koncesije.

Glasovi iz naših naselbin

Žrtev povodnji vesla v čolnu v mestecu Eugene, Ore., kjer so silne poplave poglne tisoče ljudi v hribe.

da so jih drugi dan odpeljali v trgovino.

Zajtrkovali smo ob 8. uri zjutraj; dobili smo nekoliko kruha, slanine in čašico vina. Obed je bil vedno ob 12. uri, večerja pa ob sedmih. Za tiste čase smo imeli še precej dobro hrano. Vse bi človek še prenesel, ako bi bili postopali z nami malo bolj milostno in po človeško. Toda za vajence ni bilo usmiljenja in "kseli" so nas tepili za vsak najmanjši prestop, prav tako gošpodar. Imel sem vse žuljeve roke, toda kdo se je brigal zanje, pač pa so te tirali, da si delal kot živina.

Ko smo zvečer polegali, smo bili tako zbiti, da ni bilo v petih minutah ne duha ne sluha o nas, razen smrčavo muziciranje. Ob nedeljah smo tudi morali vstati ob 6. uri in počistiti delavnico, potem pa smo se še sami očistili in odšli k deseti uri. Popoldne ob eni uri pa v šolo, kateri so rekli šegartska šola. Šola je trajala do 5. popoldne. Kolikor se morem spomniti, nam ta šola ni dosti koristila za naš poklic, kajti v njo smo pohajali vajenci različnih strok. V prvi vrsti pa so nam ubijali v glavo verouk. Tako so torej postopali z nami. Bili smo pod zelo strogo disciplino. Ako nismo delali zvečer, ni smela po deveti uri v sobi goreti luč.

Izučene delavce ali "ksel" smo morali spoštovati, jim za vsako stvar prikimati in povrh tudi vikati. Vajenci tudi nismo smeli kaditi.

Potekla so štiri leta in neko nedeljo po kosilu je stopil mojster v našo jedilno sobo. Naj omenim, da smo rekli mojstru "lermajster", vajenci smo bili "šegarti", pomočniki pa "kalfe". Mojstra smo se vsi prestrašili, kajti ni bila njegova navada, da bi prihajal v našo jedilnico. Nena doma pa je stopil pred mene. Mi izročil spričevalo in dejal, da sem doslužil svojo vajeniško dobo. Potem mi je dal cigaro, kakor tudi vsem "kselom", in jo prižgal, vajencem pa je naročil, da me morajo od tedaj naprej vikati, ker nisem več šegart, ampak kalfa.

Po tej ceremoniji so me pomočniki vzeli s seboj v gostilno, kjer so mi kaj hitro pošle tiste krone, ki mi jih je dal mojster in sem se že takoj prvi dan vzdolžil na račun moje bodoče plače. Mojo vajeniško dobo, katero imenujem suženjsko dobo, ne bom nikdar pozabil, dokler bom živel. Tako se je postopalo z vajenci v času stare Avstro-Ogrske in ne dosti bolje ali pa nič v času stare Jugoslavije.

Če bi hotel napisati vse trpljenje, ki smo ga prenašali vajen-

ci, bi vzelo celo knjigo. In iz takega trpljenja ni bilo pričakovati da bi izšli dobri tehniki in obrtniki.

V novi Jugoslaviji pa se danes postopa vse drugače z vajenci, kateri se razvijajo v krepke moze in dobre delavce. Ako bo Jugoslavija nadaljevala s takih vzgojevanjem obrtniškega naraščaja, potem bodo tudi žela dobre sadove in izučeni obrtniki bodo z zanosom pomagali zboljševati razmere v državi, ki postopa z njimi kot se mora postopati s človekom.

Anton Jurca

Sodba "velikega svečenika"

Pueblo, Colo.—Že več let me nadleguje revmatizem. Poskušal sem ga ozdraviti na različne načine, a brez uspeha. Zadnje čase sem začel jemati neke injekcije v bolnišnici. Če bo kaj pomagalo, ne vem. Kot vsak dober kristjan, tako se tudi jaz tolažim, da ima Bog do mene neskončno ljubezen, ker me že toliko časa muči z revmo. Sicer pa se poživljam na tako ljubezen . . .

Sanjalo se mi je, da sem umrl in se napotil pred nebeško sodnijo. Ker sem nesposoben za hitro hojo, sem počasi prikraval v sodno dvorano. Med najzadnjimi na sodnem stolu je sedel Vsemogočni in se čelal po dolgi sivi bradi, kajti pred seboj je imel obožena, bivšega visokega duhovnika.

Na desni strani so sedeli portoriki, 12 apostolov, pod odrom pa so bile razne priče, izmed katerih sem nekaj poznal. Zgledal sem tudi hlapca sv. Jurija, ki je imel veliko čako na glavi. Dalje sem videl razne terciarke in nekaj pueblskih "belčkov", ki so po vojni prišli v Ameriko, da jo obvarujejo pred vsako delavsko golaznijo, katere ne veruje v tako "krščansko pravičnost", kakršno izpoveduje rimsko-katoliška cerkev.

Po običajni sodnijski ceremoniji in prisegi je bivši "veliki svečenik" sedel na sodno klop. Njegov tožitelj je bilo ljudstvo Slovenije. Tudi veliki svečenik si je izbral svojega odvetnika v osebi sv. Antona. Ko je tožitelj prečital dolgo obtožnico, je bil veliki svečenik poklican na zagovor, kateri se je glasil:

"Čuj me, vsemogočni gospod, jaz sem vedno delal v korist rimsko-katoliške cerkve. Že pred leti sem bil v Severni Ameriki, v mestu, ki se imenuje Pueblo, kjer sem se izrazil, da se moramo Slovenci nasloniti na edin kulturni narod na svetu — na nemški narod! In res sem se združil s Hitlerjem in Mussolinijem ter ustanovil belo gardo ter jo po svojih pastirskih poučih, kako mora brat brata, oče sina in sestra sestro ubiti v imenu Kristusa Boga. Ti sam vseh, koliko duš je prišlo pred Tvoje obličje in prišlo bi jih še veliko več, če ne bi prišla tista grda banda, ki se imenuje ljudska pravica, in me poglala v Ameriko, kjer sem si moral trdo služiti svoj vsakdanji kruhek. Moral sem hoditi od naselbine do naselbine in beračiti okrog ameriških 'ajmohtarjev'."

"Govorim čisto resnico in moje priče lahko potrdijo, koliko sem pretrpel, predvsem pa vitez sv. Jurij in pa predsednik edine nozveličavnih. Priče naj bodo tudi še razvaline, ki se jih še danes vidi po Sloveniji. Nasprotnikom so požgali vse, kar je hotelo greti, prav tako smo skušali pomoriti vse, kar ni bilo z nami. Vse to je bilo storjeno za Kristusa in rimsko cerkev. Svoji fajmoštrov in kaplanov sem naročil, da naj povedo belogardistom, da lahko na debelo pobijajo partizanske razbojnice in jim bodo grehi že vnaprej odpušteni. Blagoslovil sem tudi nemško in italijansko vojsstvo, ki je pobijalo uporne Slovence."

Tako je govoril veliki svečenik pred sodnim prestolom. Seveda, vse to sem videl le v sanjah, zato še danes ne morem povedati, kako je sodba izpadla.

Alfonz Hochevar

Nekaj pikrih na levo in desno

Cleveland, O.—Človek je prepojen s strahom in bojaznijo skozi vse življenje. Strahovi so ga menda pričeli preganjati že v sivi davniini, ko je še kobalcal po vseh štirih.

Strah pa je silno porazen za človeka. Vesoljstvo, naravni pojavi so ga preganjali in bal se je menda vsega. Nekdo ga je vedno strašil, radi tega pa je pričel tudi on strašiti druge. Samo pomislimo na otroška leta, kako so nas starši strašili in kar vnaprej vtepali v glavo vsakovrstne bavnave. Mnogi se teh bavnjav nikdar več ne odresejo.

Najnovejši strah pa paradira pod krinko komunizma. Z njim strašijo tako sprotno, da so mnogi ljudje naravnost histerični in se v božjem strahu tresejo, kdaj jih bo ta grdi "komunizem" žive pohrustal. Njih geslo je: straši ubogo paro in vladaj nad njo.

Na eni strani grmijo proti komunizmu, na drugi pa o človečanskih pravicah, demokraciji in svobodi. Toda ta "pravica" in "svoboda" je čestokrat samo na papirju; v resnici prav tisti, ki hočejo biti največji poborniki za pravico in svobodo, kujejo načrte, da bi ljudstvu vzeli oboje. Ako se predrzneš drugače misliti od njih, te označijo za prekučaha in groze s črno listo.

V zvezi s strašenjem je povezano oboroževanje proti Sovjetski uniji, za oboroževanje pa je treba veliko denarja in tako danes menda nobeno ljudstvo ne plačuje toliko davkov kot jih mi. In kako razmetujejo ljudski denar! Ljudstvo pa je za vse to postalo popolnoma brezbržno, kajti je tako prestrašeno, da se ne upa stopiti na prste onim, ki počenjajo z ljudskim denarjem kot svinja z mehrom.

Vsi spoštujemo in ljubimo našo novo domovino. Ne odobravamo pa takih zakonodajalcev, ki napeljujejo vodo na svoj mlin. Res je, da oblastniki dajo ljudstvu zaslužiti, res pa je tudi, da mu vzamejo vse nazaj z obrestmi vred.

Ko smo pred 25 leti gradili Slovenski narodni dom na St. Clair ave., je padlo delo v največji meri na rame naprednih slojev. Delo je bilo ogromno, a hoteli smo imeti prostore za kulturno udejstvovanje in za društvene priredbe, zato je bilo med nami veliko dobre volje in se nismo strašili ne dela in ne stroškov.

Danes je SND plačan. To je lepo! Pri tem pa je žalostno, da so dobili v njem prostor ubežniki, v katerem nadaljujejo svojo propagando proti stari domovini. Ali mora nositi prav Slovenski narodni dom ta madež? Ljudje, ki niso ne krop ne voda, pa to dopuščajo. Zakaj bi ti ljudje vodili križarsko vojno proti svoji rojstni domovini prav v Slovenskem narodnem domu, katerega so v prvi vrsti zgradili naprednjaki?

Ivan Jontez je pričel izdajati svoj listič. On hoče biti na vsak način urednik. Bil je menda že pri vseh slovenskih listih, tudi pri A. D. Ker pa ni dobil nagrade, katero si je tako želel, se je ločil tudi od A. D. in sedaj izdaja mesečnik "Koprive" za štrgljanje ljudskih grešnikov.

Seveda, Jontez nadaljuje z delom, katerega je pričel pri A. D. Sedaj nadaljuje s kritiko naprednjakov, namesto da bi se sprivil nad svoje bivše bratce pri A. D., kateri imajo toliko masla na glavi, da ga ni mogoče zbrisati niti s koprivami. Ti grešniki so storili že veliko hudega našemu narodu. Med temi grešniki je tudi "Kopriva". Vendar pa "Koprivi" želim vso srečo, da bi bil tako uspešen kot "izdajatelj", da bi se "Koprive" spremenile v dnevnik. Sicer pa ne bo groša za tiste oslarije.

Med nami so ljudje, ki se radi trkajo na prsa, češ kakšni naprednjaki so, v resnici pa tiste

naprednosti zunaj nič ni, v sredi pa je votla. Med temi naprednjaki je tudi "veliki ego", kateri vedno snuje kakšno novo linijo, da z njo vleče svojo slavo in čast v nedogledne višave. Podoben je petelinu, ki bi rad jajce znesel in kokodaka, jajca pa vseeno ni. Vse je minljivo, tudi slava, pa če je še tako velika . . .

John Filipič

Progressivne Slovenke se zahvaljujejo

Chicago, Ill. — Progressivne Slovenke se zahvaljujejo vsem, ki so posetili našo zadnjo predstavo, posebno pa posetnikom iz Milwaukeeja in La Salla, kateri so si najeli posebne avtobuse ter se pripeljali na našo proslavo tretje obletnice. Upamo, da so se zadovoljni vračali domov.

Hvaležno smo tudi Petru Berniku, ki se je veliko trudil z režijo, dobil igralce in preskrbel odersko opremo. Prav lepa hvala tudi pevcom zbora Prešerna za njihovo sodelovanje! Tudi našim možem smo hvaležne za pomoč, katero zelo potrebujemo pri takih priredbah. Oni so nam vedno na razpolago.

Kot krožkova predsednica sem iz vsega srca hvaležna vsem članicam, ki so pekle potice in onim, ki so darovale štrudlje. Mary Udovich pa je naredila in darovala rezance, za katere je porabila kar dva ducata jajc. Vse priznanje zaslužijo tudi one članice, katere so prinesle cvetice s svojih vrtov, da smo okrasile mize. Najlepša hvala Mary Andres, ki je izvrstno vodila kuhinjo, kakor tudi Heleni Trakonji in Jennie Alič, ki sta pridno pomagali.

Prav tako je šlo vse gladko pri bari, katere je imela čez Dorothy Sodnik. Hvala lepa tudi članicam s severne strani, dalje iz Cicera in drugod, ki so nam pomagale na en ali drugi način. Vzelo bi preveč prostora, če bi navedla vsa imena.

Sedaj pa vabim na prihodnjo sejo, katere se bo vršila 10. novembra v običajnih prostorih. Michael Vrhovnik, mladinski ravnatelj SNP, nam bo zopet na uslugo in kazal film, katerega je posnel na septembrski seji. Ako bi film videli tudi radi vaši možje, jih kar pripeljite s seboj. Uradnice bodo tudi dale poročilo o izidu naše zadnje priredbe. Torej pridite v velikem številu!

Frances Vidar

Vabilo na izredno sejo SDD in druge zadeve

Detroit, Mich.—Slovenski delavski dom vabi na izredno sejo, ki se bo vršila v nedeljo, 12. novembra, začetek ob 3. uri popoldne. Delničarji, vaša dolžnost je, da se gotovo udeležite te važne seje, kajti potrebno bo izvoliti oskrbnika. Slovenci na zapadni strani Detroita imamo sedaj lepo urejen dom.

Pred leti je bil SDD na slabem stališču, toda pridni društveniki so se trudili, da je danes to, kar je. Tedaj so pripravili razne kulturne priredbe. Naj se v imenu doma zahvalim Frank Česnu, Antonu Faturlju, mr. in mrs. Rant, Verderbarju, Stularju in mnogim drugim, kateri se mnogo žrtvovali in se udeleževali v dramatik in na drugem področju. Prepričan sem, če bi bila sila, bi se zmeraj pomagali.

Dalje naznanjam, da se bo 26. novembra vršila večerinka, katero bo priredil SDD za vse delničarje. Delničarji bodo dobili brezplačno večerjo, dočim bomo servirali za nedelničarje po zmerni ceni. S serviranjem bomo pričeli od tretje ure naprej.

Ženski klub bo imel tudi sejo v nedeljo, toda ne ob 5. uri. Seja bo tudi na 12. novembra. Potrebno je, da se udeležite seje vse članice, ker se bodo morale pogovoriti o kuhinji itd.

Jack Kapel in žena sta odgovorila in ne bosta več oskrbnika SDD. Sedaj je naša dolžnost, da dobimo drugega oskrbnika. Ona dva sta skrbeli za naš dom pet let. Oba zaslužita vse priznanje! Želimo jima veliko sreče, kjer koli bosta.

John Kralj, tajnik

LOVRO KUHAR - ZADRUŽNI DELAVEC

Kristan Cvetko

Literarnega dela Lovra Kuharja—Prežihovega Voranca—ni mogoče pravilno dojeti, če ne poznamo tudi pisateljevega ozkega sodelovanja z delovnim ljudstvom in njegovega udejstvovanja v organizacijah delovnih ljudi. Ena izmed panog, v katerih je Kuhar prihajal v neposreden stik z ljudstvom in njegovim vsakdanjim življenjem, je zadružništvo, v katerem je Lovro sodeloval takorekoč od prvih dni svojega vstopa v javno življenje tja do smrti. Zaradi tega naj bo ta članek oris udejstvovanja Lovra Kuharja kot zadružnega delavca tako še v časih predaprilske Jugoslavije, kakor tudi v dneh graditve socializma v novi osvobodjeni domovini. Ponekod navajamo tudi podrobnejše podatke in vire iz razloga, da opozorim na gradivo, ki bi moglo pomagati pri nadaljnjem študiju Vorančevega dela v slovenskem delavskem in ljudskem zadružništvu.

Življenjepis Lovra Kuharja kakor npr. Slodnjak ("Obzorje", št. 1-2, 1950, str. 6) navaja, da je obiskoval Lovro Kuhar v letih 1911-12 (pravilno menda 1912-13) zasebno Zadružno šolo v Ljubljani. Že tedaj je torej mladi Lovro pokazal željo udeleževati se na zadružnem polju doma na deželi. Ta Zadružna šola je bila ustanova dr. Krekove Zadružne zveze in so njeni letni tečajji trajali vsako leto od oktobra do prihodnje velike noči. Vanjo so sprejemali kmečke in delavske mladeniče, ki so kazali zanimanje za zadružništvo. Predizobrazba ni bila potrebna, predpisano pa je bilo najmanj 16. leto starosti. O delu, razvoju in učnem načrtu te šole v onih letih govori tudi daljši članek v "Narodnem gospodarju" (št. 18-XIV z dne 25. sept. 1913, str. 287-289) pod naslovom "Zadružna šola".

Dr. Slodnjak navaja na str. 9 dalje, da je bil Kuhar nato tudi na višji zadružni šoli na Dunaju, kar je bilo verjetno v šolskem letu 1913-1914. Ta šola, katere tečajji so trajali običajno tudi okrog šest mesecev, je bila znana Oesterreichische landwirtschaftliche Genossenschaftsschule, ki jo je vzdrževala Splošna zveza avstrijskih kmetijskih združenj na Dunaju (Allgemeiner Verband der oesterreichischen landwirtschaftlichen Genossenschaften).

Vojna je Kuharjev vstop v aktivno zadružno udejstvovanje zavrla in odložila, saj je bil kmalu vpoklican. Ko pa se je vrnil od vojakov in si poiskal službo pri Bratovski skladiščni jeklarne v Guštanju, je v zadružno gibanje vstopil tudi aktivno. Prišel je sodelovati pri vodstvu guštanske kreditne zadruge, ki je bila tedaj registrirana še pod imenom "Unter Miessthaler Spar- und Darlehensverein, reg. zadruga z neomejeno zavezo" in je bila ustanovljena že 26. sept. 1892. Iz zadružnega registra pri okrožnem sodišču v Mariboru (Zadr. II.—starega registra, str. 318) je razvidno, da je bil na običnem zboru te zadruge z dne 6. sept. 1922 izvoljen v upravni odbor tudi Lovro Kuhar, privatni uradnik v Guštanju (vpis pod Firm 630/22). Ta zadruga je izpremenila svoje nemško ime na običnem zboru z dne 23. avg. 1923 (vpis pod Firm 657/23) v slovensko "Hranilnica in posojilnica v Guštanju, reg. zadruga z neomejeno zavezo". Iz upravnega odbora te zadruge je bil L. Kuhar izbrisan 13. junija 1929 (vpis pod Firm 553/29) in je zanimivo, da je v tem izbrisu pomotoma naveden kot "L. Kukovec" (str. 319, zadr. reg. II.—stara knjiga).—O delu Lovra Kuharja v tej kreditni zadruzi niso znane nobene podrobnosti. Toda iz članka "Kreditno zadružništvo in mi", ki ga je Kuhar napisal v Zadružni koledar (izdala Zadružna založba v Ljubljani) za leto 1927, str. 38-43 navajam nekaj odstavkov kot prikaz stališča, ki ga je Kuhar imel do kreditnega zadružništva:

"Ako hočemo enkrat uveljaviti našo moč tudi na polju organizacije denarstva, ako hočemo graditi pogoje za sposoben prevzem državne uprave sploh, tega vprašanja ne smemo zanemariti, ampak lotiti se ga s tisto vnamo, katero ta predmet zasluži. Razvoju naše male obrti in naš tarbu prihajajočim plastem kmetiškega ljudstva, delavcem,

zavednim sodelavci stike s kmetijskim ljudstvom in zanimivo je dejstvo, da so k zadruzi pristopali v večjem številu tudi kmetje, ki so bili pri njej zainteresirani bolj kot dobavitelji živine kakor pa kot potrošniki njenih izdelkov. Ta "Klavnica" v Guštanju je bila postavljena na trdne in solidne temelje, je preživela vse pretrese v delavskem in gospodarskem življenju onih let med dvema vojnama ter jo je likvidiral šele nemški okupator v letih druge svetovne vojne.

V onih letih je Lovro Kuhar kot zastopnik guštanske "Klavnice" sodeloval tudi pri delu Zveze gospodarskih združenj za Jugoslavijo v Ljubljani, ki je v predaprilski Jugoslaviji združevala večino združenj razredno zavrednega marksističnega delavstva širom Jugoslavije. Tako je bil Kuhar izvoljen za člana zadružnega sveta te Zveze v odseku za proizvodnjo in predelovalne zadruge na običnih zborih 11. julija 1926 (glej "Konsumenta", št. 1/VI z dne 15. 1. 1926), 17. julija 1927 ("Konzument" št. 1/VII z dne 15. 9. 1927), 6. maja 1928 ("Konzument" št. 12/VII z dne 10. 6. 1928), 5. maja 1929 ("Konzument" št. 11-12/VIII z dne 1. VI. 1929) in 29. maja 1930, nekaj dni pred prebegom. Na običnem zboru dne 5. maja 1929 je Kuhar sodeloval tudi v diskuziji, dočim to v zapisnikih ostalih običnih zborov ni zabeleženo.

Prav tako tudi ni slučaj, da je Lovro Kuhar sodeloval v časopisu "Pod lipo", ki ga je v letih 1924 do 1926 in 1928 izdajala založniška zadruga Zveze gospodarskih združenj za Jugoslavijo v Ljubljani, tj. Zadružna založba o. j. v Ljubljani, in je imela podnaslov: "Pogovori s slovenskimi zadrugarji. Družinski mesečnik za vse, ki so dobre volje". V tem časopisu so izšle sledeče Kuharjeve povesti in črtice: letnik I. (1924)—"Deklica z mandolino" in "V strugi"; letnik II. (1925)—"Vodnjak" in letnik III. (1926) "Sektor št. 5".

Plod Kuharjevega zadružnega udejstvovanja je tudi dejstvo, da je prvi knjižni izbor njegovih literarnih del izšel prav v okvirju "Zadružne založbe" v Ljubljani kot prvi zvezek njene Leposlovne knjižnice (nadaljnji zvezki: Dickens, Božična pesem v prozi; Križca, Golgota in Jack London, Železna petla). Zadružna založba je opremila to izdajo Kuharjevih povesti s posebnim uvodom. Najprej navaja daljši citat iz misli znanega avstrijskega delavskega pesnika Josefa Luitpolda Sterna, ki jih Stern zaključuje z besedami avstrijskega delavskega voditelja Franza Schuhmeierja, izgovorjenimi ob otvoritvi knjižnice za delavsko deco v Ottakringu na Dunaju: "Knjige so nas zaslužile, knjige nas bodo spet osvobodile." Zatem pa govori uvod o Kuharju samem in njegovem delu:

(Konec prihodnjč)

Voltaire - izumitelj tanka

V vseh časih je novo orožje soodločalo o izidu vojne. Ko je Hanibal čez Alpe vdrl v rimsko državo s svojimi četami in 20 sloni, so po Plinijevem pripovedanju njegovi vojščaki s posebnim tekočino mehčali skale, da so jih mogli potem tehnične čete odstraniti. Ko je prišel na ravnino, je postavil v prve vrste oklopljene slone, za njimi pa pehoto. S tem je silno presenetil Rimljane, ki dotlej še niso videli tako velikih živali, katerim se niso upali približati. Njihove čete so bile druga za drugo razkropljene in poražene.

Veliko presenečenje so bile v prvi svetovni vojni oklopne divizije s tanki. Lahko si predstavljamo strah, ki so ga povzročile te pošasti iz železa in jekla, ko so z ognjenim bruhanjem vdrl v trdne postojanke.

Tudi Voltaire je iznašel ali si izmislil novo vrsto vojnega stroja. Leta 1757 je napravil načrt vozila, na katerem so bile nasajene kose in s katerim bi se mogla uničiti na ravnini s pomočjo 600 mož in 600 konj armada 10.000 vojakov". Sicer je pripomnil: "Dobro vem, da ni moja naloga pečati se s tem, kako bi lagodno umoril soljudi. Priznavam, da sem smešen, toda

Po težkih naporih lepi uspehi

Ljubljana. — Kmečka delovna zadruga Franceta Prešerna v Arji vasi, ki slovi kot ena najboljših združenj ne le v celjski okolici, ampak v vsej Sloveniji, ta sloves brez dvoma zasluži. V štirih letih obstoja so zadružniki brez kakršne koli tuje pomoči s pravilnimi organizacijskimi prijemi in z dobrim vodstvom naredili ogromen korak naprej, zadruga pa je postala močna socialistična trdnjava, ki uspešno razvija svojo dejavnost in usmerja gospodarsko, politično in kulturno življenje v tem spodnjem delu Savinjske doline.

Zadruzo v Arji vasi so ustanovili 1. maja 1946 nekdanji Jezovnikovci hlapi in dekle, ki jim je naša ljudska oblast podelila zemljo njihovega pobeglega gospodarja. S 85 ha zemlje, 12 glavami goveje živine in s 7 konji so začeli gospodariti. Začetek je bil težak, kajti od 31 zadružnikov jih je bilo za delo sposobnih le 24, razen tega pa jim je primanjkovalo še precej poljedelskega orodja in strojev. Prvič so tisto leto zasejali skupno zemljišče in tudi prvič zase pospravili pridelek. Toda uspehi niso bili takšni, kakor je bilo pričakovati. Zadružnikom je manjkalo potrebno vodstvo, ki bi znalo delo organizirati in jih usmerjevati. Arjevaška zadruga se je morala priključiti zadruzi v Vrbeju ter je naposled postala celo njena ekonomija.

V tem času pa so prišli v Arjo vas novi zadružniki, družine iz Primorske, Planine in Vojnika. S skupnimi močmi so prijeli za delo in že januarja 1948 se je zadruga spet osamosvojila. Iz svoje sredine so izvolili nov upravni in nadzorni odbor, ki je s strokovnimi in organizacijskimi sposobnostmi pod predstvom Franceta Ulage popeljal zadrugo k prvim uspehom.

Zadružniki so ustanovili brigado ter formirali poljsko, živinorejsko, vrtnarsko in mešano skupino. Lotili so se obnove gospodarskih objektov in elektrifikacije. V razne strokovne šole so poslali najboljše zadružnike. Že tisto leto so se pokazali prvi uspehi. Zadružniki so svojo prvotno imovino pomnožili na 68 glav goveje živine, na 9 konj in čez 100 svinj. Napeljali so si vodovod, zgradili moderen kokošnjak za 300 kokoši in povečali vrtnarijo na tri in pol hektara.

Prvi uspehi zadruge so imeli velik odmev v soseski. Štirinajst kmetov se je odločilo za kolektivno obdelovanje zemlje. S pristopom teh novih članov se je povečala delovna sila v zadruzi in tudi obdelovalna površina se je povečala na skoraj 350 ha zemljišč. Kmalu so sledili še mali in srednji kmetje, kar je zadrugo gospodarsko zelo utrdilo. Danes ima arjevaška zadruga že čez 500 ha obdelovalne zemlje in 180 ha gozdov.

Zadruga goji zaenkrat še različne kulture, vendar stremijo za tem, da se bo v bodoče bavila predvsem s hmeljarstvom, živinorejo in sadjarstvom.

Letos so povečali hmeljeve nasade za 16 ha in tako so imeli zasajen hmelj na 25 ha. Kakor vsako leto, so jim tudi letos prišli pomagat obrat hmelj frontovci, ki jih je bilo nad 400. Delo so končali v devetih dneh in v tem času nabrali 23.180 skafov hmelja. Kljub suši in toči, ki je precej poškodovala pridelek, so plan pri hmelju dosegli stoočstnost.

Zadružniki so se sorazerno dobro izkazali pri oddaji poljskih pridelkov in živine. Čeprav gojijo razmeroma malo žitaric, so oddali državi 5333 kg pšenice, 4200 kg ječmena, 1900 kg rži in 4000 kg ovs. Goveje živine so oddali 44 repov v skupni teži 11.827 kg in s tem presegli plan za 4222 kg. Doslej niso dosegli

če se je menihu posrečilo, da je z oglem, žveplom in solitrom spremenil vojno umetnost, zakaj ne bi pisun, kakršen sem jaz, nekaj malega incognito prispeval" — vendar je svoje "novo kuhinjo" ponudil Richelieuju in pruskemu kralju Frideriku. Ker sta se oba norčevala iz nje, je leta 1770 ponudil svoj tank ruski carici Katarini. Poznali smo že Leonarda da Vincija kot izumitelja letala, Voltaira kot izumitelja "konjskega tanka" pa bolj malo!

plana le pri oddaji prašičev, vendar so obljubili, da bodo decembra tudi ta plan presegli. Največje uspehe pa so imeli pri vrtnarji, saj so do 10. septembra letos oddali raznim menzamin na prosti trg 42.000 kg razne zelenjave, kar je vsekakor lep uspeh.

Za govejo živino, ki je imajo 113 glav, in za 61 konj skrbi Andrej Leban, eden najboljših zadružnikov, njegova žena Lucija pa se ukvarja s prašičerejo. Že letos je vzgojila 69 prašičev in zredila 34 pitancev. Ker so pi svinjereji najbolj napredovali — imajo 263 svinj in seveda tudi naraščaj — so se zadružniki letos lotili kapitalne gradnje. Do konca tega meseca bo že izgotovljen nov svinjak za 137 prašičev. Živinorejo pa mislijo še povečati. Adaptiralni bodo goveje hleve, zgradili še en svinjak in skladišče, ker sedanje že ni moglo sprejeti vsega pridelka.

V zadruzi imajo lepo število pozhrtvalnih tovarišev, ki so največ pripomogli v uspehom zadruge. Med najboljšimi so Ivan Razboršek, Franc Šel, Andrej in Lucija Leban, Jože Jelovšek, Avgust Gros, Angelca Jelčič, Avgust Krušl, Stanko Serežin, Roza Samec, Avgust Fajfar in drugi. Za svoje požrtvalno delo so zadružniki dobili lepo priznanje: plačan letni dopust.

V Poreču, prijaznem letoviščarskem kraju, si arjevaški zadružniki — letos prvič — nabirajo novih moči za nadaljnje, še uspešnejše delo. G. P.

Mesto železne rude

Visoko na severu — 200 km nad Severnim polarnim krogom in 1500 km severozapadno od Stockholma — je komaj petdeset let staro mestce Kiruna z 19.000 prebivalcev. Mestce ima najmodernejšo cestno železnico na svetu, ki je vsem brezplačno na razpolago. Ta udobnost seveda ne more odtehtati izredno dolge zime na Laponskem. Še 12. junija je bil v mestecu hud mraz in sneg je pokrival ceste do 15 cm visoko, toda že drugi dan je po več mesecih zasijalo sonce ter sijalo neprenehoma 24 ur s tako močjo, da je skopnel ves sneg, na brezah pa so se pojavili popki. V dveh dneh je vse ozelenelo in v Kiruni je bilo poletje.

Kiruna leži med gorskima grebenoma z bogato žilo železne rude. 2000 kg dinamita je potrebnih za normalno razstrelitev kamnate plasti, ki odkrije 25.000 ton železne rude. Dnevno nakopljejo, zmeljejo in nalozijo v posebne vagonce do 30 tisoč ton železne rude, ki jo z električno železnico prevažajo v Narvik. Pri vsem tem delu se ne dotakne rude nobena človeška roka. S pomočjo tehnikov opravijo stroji vse zapleteno težko delo. Dnevno odpeljejo v Narvik železne rude v vrednosti enega milijona kron. Železnica do Narvika je dolga 150 km — 120 kilometrov na švedskem in 30 km na norveškem ozemlju. Je samo enotirna, vendar je dnevno v prometu med Kiruno in Narvikom 1000 vagonov. Na vsej poti do Narvika ne vidi vlakovno osebje ne ljudi in ne dreves, temveč samo razmrščeno grmovje, skalnate drobce, zamrznjena jezera in zasažene vrhove hribov.

V Narviku, ki je bil med vojno zelo poškodovan, so obnovitvena dela v polnem razmahu. Ob obrežju, določnem za vkrčavanje železne rude, se vrste mednarodni tovorni parniki, ki sprejemajo vase rudo iz Kirune. V eni uri vkrajo stroji 1000 ton, toda v kratkem bo konec tega "zamudnega" dela. Ob novem pomolu ne bo treba parnikov s mednarodnimi zastavami nič več čakati v vrsti, kajti novi stroji bodo hkrati polniti notranjost petih parnikov z dragoce no železno rudo.

Trgovinska pogodba med Poljsko in Pakistanom

London. — V Karadžiju je bila podpisana nova pogodba o zamenjavi blaga med Poljsko in Pakistanom v vrednosti nad 13 milijonov funtov šterlingov. Pakistan bo izvažal na Poljsko v glavnem bombaž, juto in riž. Poljska pa bo pošiljala Pakistanu premog, kmetijske stroje, železne izdelke, steklo, volno, svilo, filme in fotografske aparate.

SPOMINU ANTONA NEFFATA

Branko Rudolf

Njegovo ime ni slovelo, javnost ga je poznala slabše ko marsikoga manj pomembnega. In vendar je nepričakovana, prezgodnja smrt prizadela mnoge. Kakor da bi se šele ob smrti zavedli, kaj nam je pomenil. Čutimo praznoto, saj smo bili prepričani, da bomo z njim še dolgo delali in se veselili skupnih uspehov.

Neffat, pred kratkim še direktor Opere v Mariboru, je bil namreč imeniten delavec, ki je delal zato, ker mu je glasbeno delo izpolnjevalo življenje. Delal ni le z vso silo, temveč tudi z vso ljubeznijo in vso pametjo.

Tone Neffat je bil nekaj manj kakor srednjevelek in široke, skoraj okrogle postave. Plemenite poteze, visoko čelo, pozorne oči in prav tako odločno zarisana usta — to je bil obraz muzika, ki je odločen, da se bojuje za svojo zamisel lepega, pa je hkrati odprt za vse vtise, ki bi ga lahko bogatili. Tudi njegove mirne kretnje so govorile o odločnosti, umirjenosti in kulturi. Njegove roke so bile prav primerne, da so jih muziki v orkestru razumeli.

Bil je brez dvoma izvrsten dirigent, široko razgledan muzik in kulturni človek, a razen tega še topla značaj. Iz njegove velike razgledanosti in iz plemenite značaja je izhajalo, da je znal imenitno ravnavati z ansambli, z ljudmi, ki sestavljajo orkester, Opero.

Tudi drugi dirigenti so gradili svoje Opere, vendar je Neffatov način posebne omebe vreden — prav zato, ker je bil tako zelo prirodni. Neffat je bil brez dvoma eden najboljših organizatorjev, kar sem jih kdaj poznal. Ne prestano je delal, nenehno opazoval učinek ter se učil iz uspehov; učil se pa tudi iz neuspehov. To je zelo umevno — vendar, ali imajo premnogi toliko ljubezni do stvari in toliko živčne sile? Neffat ni nikdar mislil samo na posameznega člana orkestra, na posameznega pevca Vselej je videl celoto. Videl je kaj bi ta ali oni lahko storili, kako bi lahko sodeloval v celoti. Mnogo je opazoval in tehtal, kako se bodo razvijali začetniki. In ko bodo že znali več, kako bi se postavili, v katero jih bo postavil, vplivala nanje, ali bodo zaradi svojih posebnih sogodbenar in sopevcev postali boljši ali slabši in v katerem pogledu boljši in v katerem pogledu slabši. Saj se zgodi, da godbenika — kakor vsakega drugega človeka: — okolica potegne za seboj — v dobrem in slabem. Neffat je vedno videl celoto, v vprašanja vsa kega uporabnega posameznika; pa se je poglobljal s psihološko tenkočutnostjo, ki je večkrat presenečala.

Njegov posebni čut za orkester se je kazal v tem, da je ne prestano skrbel zanj. Orkester pa je tudi posebno, organsko bitje. Njegova hrbenica so godala, ali bolje: glasbila z lokom. Neffat je gradil orkester počasi in premišljeno in kadar je pri kakšnem muziku zasledil ljubezen do instrumenta, ki mu je v orkestru še manjkalo, ga je rahlo posadil na novo mesto, prejšnje pa zasedel z drugim. Tudi to je izvrstno razumel in orkester ga je zelo cenil.

Različni tovariši, ki so pisal o njem in govorili ob pogrebu so naglašali njegovo skromnost. Ne vem, ali je bil v resnici to kar navadno imenujemo skromnost. Prav tako ne vem, da bi bila skromnost najbolj priporočljiva lastnost za direktorja Opere. Bolj značilno zanj je bilo da je bil v sebi trden in jasen — kako bi sicer mogel v dolgih večernih vaj in predstav v trenutkih in bežnih odlomkih trenutkov dati smer instrumentom in pevcev? Vendar pa je gotovo, da je bil silno mirnega, prikupnega, enakomernega vedenja. Nikdar nisem videl, da bi bil vzroji — in vzrokovi ni bilo malo, kakor jih nikdar ne zmanjka. Neffat pa je urejal vse brez hrupa, s tehtnostjo svoje osebnosti. In ta osebnost je vplivala tudi na prav neradne in samoljubne ljudi. Vplival je z mirom, ki je bil mir predanosti veliki stvari, ki ji je služil, glasbi, gledališču in ljudstvu. Mogoče je bil tu pa tam predober, mogoče je kdo izkoristil njegovo ljubeznivost — vendar je to bila taká majhna napaka tega pristano predanega glasbenika, da jo je mogoče omeniti tudi zdaj, ko se ga spominjamo z žalostnim veseljem.

Tisto, kar so imenovali skromnost, je bil mogoče le njegov ne-

navadno lep odnos do ljudi. Bil je vedno pripravljen priznati vsakogar, ki bi lahko po svojih močeh kaj prispeval k boljšemu uspevanju predstav. Dobrim sodelavcem je na svoj mirni način kazal, da jih ceni in spoštuje. In na svoj miren, pa temperamenten način se je prijateljski jezil na vsakogar, ki je zapravljil svoje talente. Neffat je bil zato tako izvrsten organizator, ker je bil tako nevsiljiv in pogostokrat tako neopazen kakor narava sama, tista narava, ki se ji čez noč odpira cvetje. Bil je v globokem smislu te besede ljudski muzik in uspeh je potrdil njegov način deal. Ob koncu leta 1945 je sprejel operni ansambel, ki je bil kaj pisano sestavljen. Ko je dve leti pozneje prišel v Maribor Gotovac poslušati svojega "Era", je bil veselo presenečen ob zmogljivosti komaj ustanovljene Opere. To je bila predvsem Neffatova zasluga. Uspeha pa ne bi bil dosegel brez ljubezni do ljudi. Neffat je bil v najlepšem smislu tovariškega vedenja. To tovarstvo je bilo pri njem doživljeno, kakor bi moralo biti pri vsakem človeku, ki pomaga graditi socializem. Da ni poznal zavisti, je globoko res. Bil je tudi zelo dragocen, ljubezniv, vedno pripravljen in marljiv sodelavec Ljudske prosvete.

Moram reči, da o njegovih kompozicijah ne vem ničesar. Mogoče so nam res nemirni časi, nagnjenosti, temperament ali zamere ugrabile nekaj, kar bi bilo dragoceno in bi nas bogatilo. Nekaj pa vem gotovo — Neffat je imel globoke in svojevrsne poglede na glasbo, na njen nastanek in zgodovino. Prav živno je čutil vezi, ki tudi glasbenika vežejo z njegovim časom in s tokovi družbe. Prav on me je nekoč opozoril na tesno zvezo med Verdijem in gibanjem za združitve Italije (risorgimentom). Dobro je razumel, da so bile celo Verdijeve melodije takrat znatno bolj revolucionarne, kakor se nam zdijo danes po romantični vsebini njegovih oper. Drugič je toplo in zelo zanimivo govoril o Glinki. Ko sem mu prigovarjal, naj vendar nekaj o em napiše, je rekel, da bi mu to gotovo vzelo preveč časa in preveč sil — da se ne čuti za o poklicanega. Sicer je pristavil: "Mogoče kedaj pozneje".

Smrt nam je mnogo pred časom ugrabila izredno kultiviranega človeka. Neffat je znal — kakor je to tudi naglasil Juš Kotak — globoko uživati lepe stvari sveta in je tudi vedel, da je plemenito opravilo, če druge napolniš z lepimi zamislimi, ker postanejo tako globlji in boljši.

Vsak instrument in vsak glas, ki mu je pokazal pot, vsak učenec ali tovariš, ki mu je bil priazen, bo še precej časa nosil v sebi živo podobo tega predanega muzika in mogoče, prav mogoče bo zato v trenutkih storil kaj z večjim razumevanjem in bo v njem zazvenelo marsikaj globlje, kakor bi sicer. Kakor vsem prehitro umrlim muzikom pojejo tudi njemu slavo vsi glasovi in instrumenti njegovih sodelavcev. In mogoče bomo, če bomo natanko prislunhli tem glasovom, še vendar slišali nekaj tistih globokih, toplih in pametnih besed, ki nam bi jih bil lahko še rekel. (Obzornik)

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društva izvolijo v te svrhe.

Naši nastavljeni lokalni in potovanja zastopniki za delovne okraje so:

Louis Barborich, za Milwaukee, Wis. in okolice.

Anton Jankovich, za Cleveland, Ohio in okolice.

Frank Klun iz Chisholma, Minn., za Chisholm in okolice.

Frank Cvetan iz Tire Hill, Pa., za srednje-vzhodno Penna.

Anton Zornik iz Herminia, Pa., za vso zapadno Pennsylvanijo.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svoje naročnine direktno listu

PROSVETA

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

POD SVOBODNIM SOLNCEM

POVEST DAVNIH DEDOV
Spisal F. S. Finžgar

(Nadaljevanje)

Carska palača, komaj zdramljena iz spanja, se je razburila. Azbad je bil obvečen ob prvem jutru, kaj se je zgodilo ponoči. Sam je prijezdil v palačo, besnel nad centuriji, bičal vojake in takoj poslal oddelek Herulov in Germanov, da povežejo in odzenu v ječo vse nočne straže. Bal se je despojne in despota in hotel ukreniti vse, da se stvar ne izve. Ko je pa čul odpolovanje iz vojašnice, da je čez noč izginilo dvajset najboljših Slovenov-palatincev, da je ponoči jezdila konjenica skozi Adrianopolska vrata in prevarala straže, je bil zbežan; kričal je povelje za poveljem, da častniki niso vedeli, katero bi prej izpolnili. In sedaj nenadoma buka na ulici. Dvorjanice so trepetale v strahu, evnuhi so se plazili kakor sence, prihuljeni, trepetajoči. Zatiskali so si ušesa in se skrivali po hodnikih. Zunaj je pljusalo valovje, krikli so navduševali tolpo, divji udarci so se oglasili na vrata carske palače.

Teodora se je prebudila in pozvala Spiridiona. Udarila je prvič s slonokostenim kladivcem na ploščo—udarila drugič—udarila razburjena tretjič, da se je razpočilo kladivce. Evnuha ni bilo. Pritekle so trepetajoče sužnje, padle na kolena predno in vzdihovale: "Upor! Buka! Groza na ulici! Palačo razdero!"

Teodora je pobledela, stisnila ustnice, črni sencji svilenih obrvi sta se vzbočili.

"Po Azbada!" je kričnila. Sužnje so zbežale iz sobe, sredi nje je obstala Teodora. Razpuščen lasje so se v temnih valovih usipali čez pleča in preko valujočih, razburjenih prsi. Rahlo se je tresla po vsem životu, iz oči so ji gorele iskre poguma in samozavesti.

Azbad je v hipu klečal pred njo in iskal z ustnicami belega šolnčka. Despojna pa mu je odmaknila nogo, pozabila vse dvorne ceremonije, topotnila po mehki preprogi in ukazala: "Udari! Kaj čakate?"

"Jasna despojna, morje ljudstva—straža prešibka" — Azbad je slovkoval z drhtečim glasom in se ni upal ozreti se v despojno, ki je stala kakor Amazonka z dvignjeno pestjo pred njim.

"Udari, sem velela! Kolji in preseka se skozi drhal ter išči pomoči na Kampu! Hodi!"

Azbad je takoj ukazal oprostiti zvezane palatince in je s celo stražo udaril iz palače. Njegov lepi žrebec se je vzpel in zaprhal, ko ga je pogljal v množico. Krepki Heruli so nastavili kopja, osti so odrple studence krvi, drhal se je preklala, divje tuljenje se je razleglo po širokem trgu. Azbad je sekal bliskovito z gizdalinskim mečem, katerega konica je komaj dosegla glave v gneči. Ko ga je množica spoznala, ga je obsula s točo kamenja in opeke, katero so grabili iz skladišča, pripravljeno za cerkev sv. Sofije.

Koder je vrtal klin Herulov in Germanov, se je množica umikala. Ker so pa od zadaj pritiskale nebrojne tolpe, begunci niso mogli bežati, ljudsko valovje jih stisnilo na palatince. Pobešneli ljudje so grabili kopja v jokam in jih lomili, žrebcu so trgali uzde, porezali povodec. Azbad je udarjal, da so rečeči curki brizgali krog njega. Konj se je splašil in podivjal. Predrznosti so držali Azbada za stremena, vlekli ga za noge in kričali: "Na tla s prešustnikom! Teodorin ljubimec je! Iztoka je pahnil v ječo! Epafrodita je umoril! Smrt mu!"

Azbadu je omahovala roka, levica je iskala grive razbrzdanega konja. Bil je izboren jezdec ali omahoval je v sedlu; kričal je povelja—toda palatinci niso mogli do njega. Z zobmi jih je grizla gneča, kopja so bila polomljena, vsled navala pa mnogi še do mečev niso mogli, da bi jih potegnili iz nožnic. Azbad je vztrepetal zavesti, da je izgubljen. Če ga potegnje s konja, ga zmandrajo in uduše. Zabodel je ostro-

ge v konjske boke, plemenita žival je bolesto zarezgetala, se pognala v skoko in preko teles in glav divjala, kakor bi plula po morju.

Tedaj so se nenadoma oglasile trombe težke konjenice. Drhal je onemela. Po Carski cesti se je zablestelo oklepov—množica je kričnila in pljusnila vsaksebi.

"Belizar. Belizar!"

Togota se je izpremenila v plahost, vse porstranske ulice, vsa Solzna dolina, Sužnji trg, vse je goltalo množice, in Belizar ni ne enkrat udaril z zavihelimi mečem. V nekaj trenutkih je bil trg prazen, gluha—drhal se je poskrila nenadoma, kakor je zrasla iz tal.

Se tisto popoldne je sklical Upravda na posvet najuglednejše senatorje, povabil Belizarja in Azbada. Seji je prisostvovala tudi Teodora.

"Videli in čuli ste v jutro, da se je dvignila drzna množica in navalila na palačo svetega despota. Krmil sem narod, kakor Bog krmi ptice pod nebom; in ptice hvalijo Stvarnika, narod se je pa pobunil in psoval gospoda zemlje in morja. Govorite, kje tiči vir zla, kdo je šuntar, ki je zapeljal množico? Pri sv. Trojici, naj umre.

Krog senatorjev je dolgo močal v globokem spoštovanju. Ko so z molkom naznanili, kako svete so jim besede, ki so prišle iz ust despota — se je dvignil siv senator, upognil koleno do tal in izpregovoril:

"Jasni despot, zmogovalec Afrike! Buko je dvignil—Epafroditi!"

Senatorji so pridržavali sapo in zrli v Justinijana kakor na božanstvo.

"Epafroditi? Tožene? In custodia libera? Azbad, magister equitum, naj je ta grški šuntar še danes v vozi!"

Senator, ki je klečal pred tronom, je prosil z očmi dovoljenja, da izgovori.

"Nadaljuj, čislana starost!"

"Naj milostno dovoli hlapcu vzvišeni despot, da mu dam sledeče dokumente, katere mi je izročil v jutro suženj od Epafrodita."

Senator je segel v nedrije in pokazal pergamente.

"Silenciarij, vzemi in čitaj!" Tajnik je odpečatil pismo, ki je bilo naslovljeno na Upravdo. "Mogočni despot —"

Tajnik je utihnil, roka se mu je tresla. Justinijan je imel uprte vparj bodeče oči, suhi roki sta trdno prijeli naslona ob tronu.

"Silenciarij, čitaj! Vem, da odmeva iz pisma lajanje psa. Za to se gospod ne meni! Dalje!"

"Mogočni despot, nenasitna počast, krvopijca ljudska! —"

Senatorji so se stiskali za prsi, mašili ušesa in se na široko prekrizavali preko ramen. Teodori je pobledelo lice, zlati nimb je trepetal na glavi, purpur na vzburjenih prsih je drhtel.

"Nehaj!" je kričnila silenciariju.

"Čitaj!" je ponovil s suhim glasom despot. "Sveta despojna naj se prepriča, kako je z njo božja odrost. Ko bi jo slušal in zatvoril Epafrodita, ne bi bruhal ta smrad iz njegovih ust. Odpusti, despojna!"

Silenciarij je nadaljeval:

"Na večer pred svojo smrtjo prihajam k tebi, kri barbariska, da se poslovim. V čisti udanosti sem trošil milijone—bedak—za despota. Za plačilo me preganjaš. Zakaj? Ker ti vlada slovita hotnica, ker te je omrežila prešustnica, hči medvedarja. Tudi njej sem poklanjal darov, da je pila iz čaše zmagozlasjva—na moj račun. Ko sem pa započel z njo dvoobj, ko sem otel kakor Suzana čisto Ireno, ko je Krist Pantokrator navdihnil barbara Iztoka, da je pahnil iz naročja prešustnico Teodoro—mi je zaprisegla pogibel.

(Dalje prihodnjic)

kmalu samo še na papirju. Čez njo so prihajali nemški agitatorji s pomočjo organov plebiscitne komisije. Tisti, ki so se pripeljali z avtomobili in večkrat celo v spremstvu organov plebiscitne komisije, so bili seveda zelo oblastni, oni pa, ki so prihajali na skrivaj, pa od sile ponižni in najboljši prijatelji preljubih rojakov ne glede na to, kako govorijo in žebrajo. Saj smo vsi sinovi lepe koroške domovine in ko bo to plebiscitne komedije konec, bo naša dežela raj vseh rajev.

Ko se je bližal dan plebiscita, so prihajali od vseh vetrov čudni Korošci, da bodo dali svoj glas za lepo, nerazdružljivo Koroško. Naletel si na skupino študentov iz kakega nemškega mesta, ki so pripovedovali, da prihajajo na plebiscitno glasovanje. Kako to? — Pokazali so povabilo od nemških članov krajevnih glasovalnih odborov, legitimacijo od plebiscitne komisije, a na vprašanje, kako pridejo do tega, da bi s svojim glasom odločili o usodi Koroške, so vedeli povedati, da so bili nekadaj pred vojno pri svojih tetah in stricah na počitnicah v tem in onem koroškem kraju. Glasovalno pravico pa so si pridobivali nekateri še na bolj čudne načine. Pred dolgimi leti je eden kot prekupčevalec opeharil vsakega trgovca in je imel zaradi tega sitnosti na občini in pri orožniški postaji. Njegovo ime je ostalo zapisano in dobil je zdaj povabilo in legitimacijo za — plebiscitno glasovanje. Drugi je prišel pred dolgimi leti kot sezonski delavec na Koroško in ker se je specializiral z domačim dekletom, je ostal zapisan kot brez uspeha iskani oče nezakonskega otroka. Po dolgih letih je prišel ta vpis prav — en glas več za nerazdružljivo Koroško. Mož je debelo gledal, a kaj je hotel. Poklicali so ga in tudi dobro so mu plačali za pot in za glas.

Na velikih shodih v Borovljah in drugod so se nemški veljaki pred zastopniki plebiscitne komisije bahali z italijansko pomočjo in nihče jih ni zavrnil. Ojamstvu neodvisnega glasovanja ni bilo ne duha ne sluha, kakor da je plebiscitna komisija slepa in gluha. Plebiscitna komisija pa je vendar dobro vedela, s kom ima opravka. Dobro je presodila oba tabora. Plebiscitne burke si ni dala vzeti in zato se razširjale v začetku oktobra po slovenskih in nemških listih vesti, da bo v primeru izgrede na dan plebiscita od katere koli strani v coni A ta cona brez glasovanja prepuščena Jugoslaviji. Očete te vesti so vedeli, da bi utegnili samo Nemci z nasiljem preprečiti glasovanje, in zato so se s tako vestjo in grožnjo zavarovali pred njimi. Prav tako pa so tudi vedeli, da bodo Slovenci ostali mirni in pohlevni, in brez skrbi bi jim bili lahko obljubili tudi celo Koroško.

V romanu "Požganci" Prežihovega Voranca imamo dober opis razpoloženja koroških delavcev in pravih nacionalistov, ki so nameravali v Velikovecu razgnati in razbiti vso plebiscitno komedijo. Ti ljudje niso izmišljeni. Med njimi je bil Rajko Kotnik, bojevnik iz Malgačevega in pozneje Maistrovega odreda, ki so ga Nemci l. 1942 vpricho Italijanov ugrabili v Ljubljani na Miklošičevi cesti in pozneje umorili v Celovcu.

Takih odločnih mož pa je bilo premalo, ostali so le v romanu ljudstvo, samo dežela se ne sme razdeliti.

Nemški agitatorji so se pehali od hiše do hiše! Če ne porajajo ljudje za Nemce, naj ostanejo lepo doma, čemu bi neki glasovali! Kaj bi se prerekali za ta preklicani "svovenji" jezik. Saj ga jim nihče ne krati; en jezik na svetu več ali manj. Naj lepo žingajo pod lipo in žebrajo v cerkvi po svoje, ker jim tega nihče ne brani, in tudi prav je tako, samo da dežela ne bo razdeljena.

Če jih je kdo spomnil na zločine in divjastva med umikanjem naših čet spomladi l. 1149, so sicer priznali, da je bilo nekaj "čušev" in "Kranjcev" pobitih, pa kaj hočemo: vojna je strašna stvar in vsega krivi so bili "Kranjci", ki so silili v koroško deželo. Kar je bilo, naj bo pozabljeno; nikdar več se ne bo ponovilo in neskončno bo lepo, ko bodo Korošci sami v svoji lepi deželi.

Demarkacijska črta je bila

"Zbudi se, ker je čas, da greva domov."

obljub, nebes in pekla ljudi utrudil na smrt, smo pri plebiscitu propadli: 59% glasov za Avstrijo, 41% za Jugoslavijo.

Sam izid je bil veliko presenečenje, še bolj pa so nas presenetile razne ugotovitve takoj po plebiscitu. Tik pred plebiscitom so uradno razglašali, da je v imenikih nekaj nad 34.000 glasovalcev, nemški listi pa so naglašali, da jih je nad 40.000. Od kod so vzeli teh 6000? — Vtihočevali so jih v imenike ob zaključku reklamacij. V noči po plebiscitu so pred stetjem vdiral v lokale, kjer so bili glasovalni spisi, ter zamenjavali slovenske glasovnice z nemškimi. Edino tako je bilo mogoče, da so na primer v Št. Jakobu, kjer je bila čisto gotova dvotretjinska večina slovenskih glasovalcev, dobili skoraj večino glasov. V šentjakobski imenik so spravili tudi vse železnice uslužbenec, ki so nekadaj, pred dolgimi leti tam delali, in takih vtihočevalnih glasovalcev, nabranih po vsej Avstriji, je bilo nad 400.

V Borovljah po plebiscitu niso mogli šteti glasov, ker je v lokalni z akti nastal kratak stik in je ugasnila luč, čeprav je takrat gorela po vseh drugih hišah naokrog. Podobnih primerov ponarejenega plebiscita je bilo nič koliko, posebno vreden in značilen med njimi pa je bil ta, da so imeli nemški agitatorji na razpolago tudi originalne kuverte z glasovnicami, ki so jih mogli dobiti samo od organov plebiscitne komisije. Ti organi pa so šli Nemcem tudi drugače na roko. Glasovalne izkaznice bi morali pošiljati strankam priporočeno po pošti. Nemci pa so dosegli, da sta jih dostavljala od hiše do hiše po en član slovenskega in nemškega glasovalnega odbora.

Opisovanje in dokazovanje zlorab in sleparij v plebiscitnih dneh je zavzelo tolike mere, da se človek tudi v tem vrvežu ni več znašel in moral se je držati pač tistega, kar je sam opazil. Videl in poslušal pa je lahko vsak čudne, tuje glasovalce, ki so smeje se zatrjevali: Tega kraja nisem še nikdar videl in ga tudi nikdar več ne bom! — Sleparije pa je lahko ugotovil, če

se je le malo zanimal za krajevne pazmere. Vsi, ki so bili v Grebinju med vojnimi operacijami in pozneje v plebiscitnih dneh, smo vedeli, da ima ta občina na severni meji velikovškega okraja največ 15 nemških rodbin, prebivalcev pa je imela takrat okoli 3340. Plebiscitnih glasovalcev bi morala imeti okrog 1500, bilo jih je pa nad 1800, in vsi, o katerih človek ni mogel vedeti, odkod so se vzeli, so seveda prispevali k — 59% za Avstrijo. tg.

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku.
Stane \$3 za celo, \$1,75 za pol. \$1 za četrt leta.
NAROČITE SI GA!
Naslov:
Proletarec
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

POZIV naročnikom lista Prosveta

Uljudno apeliramo na vse naše naročnike lista Prosvete, dnevnik in tednika sredine izdaje, ter The Voice of Youth, da VSELEJ TAKOJ ko se preselite, naznanite upravni štu listu in nam pošljete vaš star in novi naslov, prvič zato, da naročnik dobi točno svoj list in drugič da nam ni treba plačati 2 centa KAZNI pošti za vsak tak zanemaren slučaj. Pismo naša vam da brez plačila kartico Form št. 22-8 ako ga vprašate, isto izpolnite in jo pošljite upravi listu.

Prosimo, upoštevajte ta poziv, s tem pomagajte upravi za boljše po slugo dostavljanja Prosvete.

PHILIP GODINA, upravitelj

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

"PROSVETA"
2557 S. Lawndale Ave.
CENE LISTU SO:
Za Zdruč države in Kanado \$8.00 Za Chicago in okolice je...\$9.50
1 tednik in... 6.80 1 tednika in... 6.30
2 tednika in... 5.60 2 tednika in... 7.10
3 tednike in... 4.40 3 tednike in... 5.90
4 tednike in... 3.20 4 tednike in... 4.70
5 tednikov in... 2.00 5 tednikov in... 3.50
Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prišteti se sme le ona člana iz družine, ki to dovolijo in ki živ ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov, ki so prišteti, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to tako naznaniti upravništvu listu, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2557 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Prištevati pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime..... Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

..... Čl. društva št.....

..... Čl. društva št.....

..... Čl. društva št.....

..... Čl. društva št.....

Mesec..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

NAROCNIKOM
Datum v oklepaju, na primer (Sept. 30, 1950), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pozovite je pravočasno, da se vam list ne ustavi.

NAZNANILO:
Ker nas je že več ljudi naprosilo za naslove jugoslovanskih oblastev v Združenih državah, naj tu navedemo, da naslov jugoslovanske ambasade se glasi:
Yugoslav Embassy,
1520 — 16th St., N. W.
Washington 9, D. C.
Naslov urada jugoslovanskega konzula pa je:
Yugoslav Consulate General,
745 — 5th Avenue,
New York 22, N. Y.
in
Yugoslav Consulate General
188 West Randolph Street
Chicago 2, Illinois
Generalni konzulat FLRJ
v San Franciscu, California.

Naslov uradnih prostorov Generalnega konzulata FLRJ je sledeč:
461 MARKET STREET,
San Francisco 5, California
Teritorijalna pristojnost General. konzulata obsega sledeče države: Arizona, California, Colorado, Idaho, Montana, Nevada, New Mexico, Oregon, Utah, Washington in Wyoming. Poleg tega tudi Teritorij Alaska in otoki Tihega oceana.

Pišete lahko v slovenskem, srbohrvatskem ali angleškem jeziku.

Slovene Records
10 Inch Records — 79c
BY E. YANKOVIC AND HIS YANKS
33884 Beer barrel polka
Marianne, fox trot
33824 I'm gonna get a dummy, pol.
When you're away
33799 Night after night, waltz
Hoop-Dee-Do, polka
25196-F Moja baba je pijana, polka
Gremo na Stajersko, waltz
12458-F How many burps in a bottle
of beer?; Smiles & tears, w.
12447-F When banana skins are
falling; Tic-Tock polka
12441-F You are my one true love
Hu-La-La-La
C-420 Clap and turn, folk dance
Venetian waltz
BY M. UDOVIC AND J. LAUSCHE
25144-F Pojmo veselje; Hišca pri čest'
25191-F Ta marala; Men vse eno je
25192-F Oh ura te bije; Nar. pesni
BY J. PERUSH AND HIS ORCHESTRA
R-574 Na Marjance, Clara (Clarice)
R-575 Short Short; Cleveland waltz
R-576 Terezinka; Wild Boy polka
R-577 Joliet polka; You don't know
BY E. MULLEC AND HIS ORCHESTRA
C-1264 Tell me a story
Pyramid polka
C-1265 'Until we meet again, waltz
Lucky polka
C-1270 Eee-i-oh polka, vocal
Cleveland polka
BY J. KUSAR AND HIS ORCHESTRA
C-421 Narrow paths, polka
Jelly time polka
Order C. O. D. and write for a free
catalogue of the largest selection of
Slovene Phonograph Records, Sheet
Music, Books and Dictionaries in USA
or sent money order to:
PALANDEGH'S MUSIC HOUSE
536 So. Clark St., Chicago 5, Ill.

Odkod 59% glasov za Avstrijo?

Ljubljana. — Velika jugoslovanska ofenziva, za katero je dravska divizijska oblast razdelila 22 bataljonov, 20 baterij in 4 oddelke konjenice na labudski (poveljnik general Rudolf Maister), koroški, jezerski in ljubeljski odred, je od 28. maja 1919 v desetih dneh dosegla popolno zmago z zasedbo Celovca. "Volkswehrovec" je prestrašila do mozga in kosti, koroške Slovence in požrtvovalne prostovoljce pa na vso moč začudila. Zakaj ni bilo tako pred enim mesecem namesto strašne polomije?

Po ukazu iz Pariza so morale naše čete zapustiti Celovec 31. julija 1919 in takrat so se že čuli prvi glasovi o plebiscitu, ki so povzročili novo veliko začudenje: Čemu plebscit z belim in zelenim papirjem, ko je že opravil plebscit krvi z junaško požrtvovalnostjo slovenskih prostovoljcev od novembra 1918 dalje in zdaj s popolno zmago ob-

orožene sile jugoslovanske države? Potegnili so demarkacijsko črto ter določili plebiscitni coni A in B. Plebiscitna komisija, njen predsednik S. Copel Peck, Velika Britanija, in člana Charles de Chambrun, Francija, in princ Livio Borghese, Italija, je 21. julija 1920 v Celovcu sestavila svoj razglas. Jamčimo za svobodno in neodvisno glasovanje. Ne bomo dovolili pritiska med glasovanjem ali pa maščevanja po glasovanju...

Lepo jamstvo, ko so se po umiku naših čet vrnil nemški oblastniki, ki so zbežali med ofenzivo! V zvezi s svojim "jamstvom" je plebiscitna komisija potem še snovala razne ukrepe in Nemci so vse vedeli že vnaprej. Po prenehanju strahu so Nemci spremenili svojo taktiko. Postali so mirni in skromni, celo ponižni pred gospodo od mednarodne komisije in tudi pred ljudstvom. Zase nočejo ničesar, samo ljuba domača zemlja jim je pri sreči, ki bi propadla, če bi bila razdeljena. Zaradi ljube, nerazdružljive domače dežele so svoj prepuštili bajte in zemljo svojim najemnikom, ker ve-

da zahtevajo to novi časi; bogatemu trgovcu in oštirju ni več do županskega mesta. Naj bo župan, kdor hoče. Vse bodo dali in vse naj se uredi, kakor hoče ljudstvo, samo dežela se ne sme razdeliti.

Nemški agitatorji so se pehali od hiše do hiše! Če ne porajajo ljudje za Nemce, naj ostanejo lepo doma, čemu bi neki glasovali! Kaj bi se prerekali za ta preklicani "svovenji" jezik. Saj ga jim nihče ne krati; en jezik na svetu več ali manj. Naj lepo žingajo pod lipo in žebrajo v cerkvi po svoje, ker jim tega nihče ne brani, in tudi prav je tako, samo da dežela ne bo razdeljena.

Če jih je kdo spomnil na zločine in divjastva med umikanjem naših čet spomladi l. 1149, so sicer priznali, da je bilo nekaj "čušev" in "Kranjcev" pobitih, pa kaj hočemo: vojna je strašna stvar in vsega krivi so bili "Kranjci", ki so silili v koroško deželo. Kar je bilo, naj bo pozabljeno; nikdar več se ne bo ponovilo in neskončno bo lepo, ko bodo Korošci sami v svoji lepi deželi.

Demarkacijska črta je bila

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

VSA POJASNILA DAJE VOĐSTVO TISKARNE CENE ZMERNE, UNIJSKO DELO PRVE VRSTE

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2557-59 S. LAWDALE AVE. - CHICAGO 23, ILLINOIS
TEL. ROCKWELL 2-4904